

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ
ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

**СІЛЬСЬКА БІБЛІОТЕКА:
ФОРМУЄМО ВЛАСНИЙ
ІМІДЖ**

Методичні рекомендації

Харків – 2012

ББК 78.34
С 34

Сільська бібліотека: формуємо власний імідж: метод. рекомєнд. / Департамент культури і туризму Харк. облдержадмін., Харк. обл. універс. наук. б-ка; ред.-уклад. В.С. Ручка. – Х.: ХОУНБ, 2012.

Методичні рекомендації „Сільська бібліотека: формуємо власний імідж” знайомлять з роллю сільської бібліотеки в суспільстві. Показано, якою має бути сучасна сільська бібліотека та бібліотекар.

Видання розраховане на бібліотечних працівників, особливо сільської місцевості, на допомогу в організації більш плідної праці та покращення свого стану в очах користувачів.

Укладач:	В.С. Ручка
Редактор:	Г.В. Бакаєва
Комп’ютерний набір:	В.С. Ручка
Комп’ютерна верстка:	В.С. Ручка
Відповідальний за випуск:	Н.І. Шостко

*Живе бібліотека у селі
Для того, щоби серцем зрозумів ти,
Що хліб і книга – на однім столі –
Як щастя і добро, повинні жити.*

Сільська бібліотека була і залишається острівцем збереження національної культури, народних традицій і звичаїв, історії свого села. Вона є територією духовності знань, помічником в освіті, професійному становленні, організації дозвілля.

Значення сільської бібліотеки як соціального інституту залежить від її значущості у створенні духовного клімату місцевого товариства, від об'єктивних факторів соціально-економічної ситуації на селі, від того, яку нішу в житті села займає сама бібліотека. А переживають нині сільські бібліотеки не кращі часи — це і вкрай обмежене фінансування, недостатній рівень заробітної плати та матеріально-технічного забезпечення, мізерні надходження до бібліотечного фонду, холодні, неопалювані приміщення. Але все ж таки книгозбірні працюють, виконуючи своє нелегке соціальне призначення. Вони виступають своєрідним захисником права населення на доступ до інформації та залишаються осередками збереження національної культури, народних традицій і звичаїв, історії свого села, тощо.

Сільська бібліотека не може похвалитися сьогодні великим набором послуг для своїх користувачів. Але багато що вона може зробити. Все залежить від особистості фахівця, його бажання працювати творчо, змінити роботу бібліотеки на краще; долучити до цього процесу владу, спонсорів, читачів бібліотеки та мешканців села.

МОДЕЛЬ СІЛЬСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

Щоб залишатися цікавими, привабливими і потрібними для користувачів сільські бібліотеки сьогодні за рахунок розширення сфери своїх послуг намагаються бути поміченими, вдаються до найрізноманітніших заходів: пошуку спонсорів та меценатів, всякого роду оформлень, ремонтів приміщень, окремі до запровадження новітніх технологій, беручи участь в Міжнародних конкурсах.

Співпрацюючи з сільськими громадами знаючи їхні проблеми і уподобання вони розуміють, що сьогодні необхідно урізноманітнити послуги перетворившись із суто інформаційних у культурно–дозвіллеві центри.

Основні складові „Моделі сільської бібліотеки”:

Перша складова - *форма існування самої бібліотеки, система обслуговування користувачів*, яку самостійно обиратимуть місцева громада, читачі бібліотеки разом із її керівником. Бібліотека може працювати як:

- Муніципальний інформаційний центр;
- Центр правової інформації;
- довідкова бібліотека;
- центр доступу до Інтернету;
- центр підтримки системної освіти або самоосвіти;
- центр комп'ютерної грамотності;
- центр міжособистісного спілкування;
- центр дозвілля;
- центр відродження та зберігання народної культури;
- центр підтримки незахищених верств населення;
- центр підтримки сім'ї, тощо.

Друга складова - *доступне розміщення* – вибір найбільш вдалого варіанта бібліотечного обслуговування – такого, котрий би якнайбільше задовольняв потреби населення. Бібліотечне обслуговування є обов'язковим у кожному селі та передбачається постановою Кабінету Міністрів України № 510 від 30 травня 1997 р. „Про мінімальні соціальні нормативи забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні”.

Що значить „доступність бібліотеки”? Це зручне місцезнаходження, форма роботи бібліотеки. Також це санітарно-гігієнічні норми (опалення взимку, наявність світла, „зручностей”). Не менш важливим є привабливий інтер'єр, додаткові іміджеві послуги (реклама бібліотеки, автомобільна стоянка біля входу, упорядкована навколишня територія, місця для дитячих ігор тощо). Режим роботи бібліотеки мусить бути зручним для мешканців села і не співпадати з робочим часом більшості населення. Тобто бібліотека – це заклад публічний, соціальний, що має організувати свою роботу у повній відповідності з вимогами жителів села, де він знаходиться.

Третя складова – *ресурсна база*. Це ті бібліотечні фонди та інформаційні джерела, з якими працюють бібліотекарі та читачі. Фонд сучасної бібліотеки повинен включати видання на різних носіях: книги, періодику, аудіо-, відео-, електронні документи, ресурси Інтернету, „звукові книги” ті ін. Міжнародні

бібліотечні стандарти передбачають, що кожного року до бібліотек повинні надходити нові видання з розрахунку не менше 5 примірників на одного жителя населеного пункту, журнали та газети у такій кількості: не менше двох загальнодержавних щоденних газет та одного загальнодержавного тижневика, регіональна періодика, галузеві видання гуманітарного, освітнього, дозвіллевого характеру (на вибір бібліотеки).

У цілому у фонді сільської бібліотеки мусять бути документи останніх 5 – 10 років видання, за винятком художньої та краєзнавчої літератури, яка може зберігатися за більш тривалий період.

Четверта складова – *матеріальна база*. Перше, з чого необхідно починати роботу бібліотек, - це проведення капітальних та поточних ремонтів. Облаштування приміщень бібліотечних закладів потребує нових підходів, що включають: сучасний дизайн, місця для індивідуальної та колективної роботи, ігрові зони для дітей, комфортні умови для спілкування і відпочинку. Необхідно також пам'ятати про облаштування інтер'єрів для людей з фізичними обмеженнями.

Оснащення телефонним зв'язком, аудіо- та відео-, копіювально-розмножувальною технікою, знаряддям для ігрової діяльності дітей допоможе розширити перелік послуг для відвідувачів, організувати їхню повноцінну роботу та проведення дозвілля в стінах бібліотеки.

П'ята складова – це *персонал*. Зміни в бібліотеках ставлять нові вимоги й до їхніх працівників. Сьогодні недостатньо володіти фаховими знаннями та вміннями, необхідно професійно вдосконалюватися, навчатися протягом життя. Головне – працювати творчо, відкрито, по-новому. Бібліотекар – головна рушійна сила всіх змін, і почати перетворення він повинен із себе, свого бачення нової, модельної бібліотеки, бажання її змінити на краще, а потім – запалити цією іскрою всіх навколо – владу, спонсорів, читачів бібліотеки та мешканців села.

Шоста складова моделі – *зв'язки бібліотеки із громадськістю*. Бібліотека – це частина інфраструктури села, і громада повинна брати участь в її житті. Місцеві жителі здатні забезпечити допомогу бібліотеці у вирішенні багатьох проблем: залученні коштів на комплектування, при переведенні в інше приміщення, реалізації нагальних завдань. Громада завжди підтримає і заступиться за бібліотеку, яка відображає її інтереси та задовольняє її запити – авторитетну, корисну, з творчим працівником.

Необхідно ввести в практику сільських бібліотек звітування про свою роботу перед місцевими жителями та владою, залучати волонтерів, активістів із числа місцевого населення, створювати товариства друзів бібліотеки або опікунські ради, більш яскраво і впевнено представляти інформацію про свої послуги на сторінках місцевих газет. По телебаченню через рекламні матеріали.

Бібліотека повинна узгоджувати свою діяльність з громадою; аналізуючи свою роботу, постійно вносити зміни до послуг і форм обслуговування відповідно до потреб місцевого населення. Також залучати до процесу створення нового образу бібліотеки владні структури, спонсорів, меценатів, активних користувачів.

Тільки об'єднання зусиль держави, органів місцевого самоврядування, територіальних громад, спонсорських організацій та працівників бібліотечних

закладів зробіть можливим створення нової бібліотеки, яка відповідає міжнародному модельному стандарту діяльності.

ІМІДЖ БІБЛІОТЕЧНОГО ПРАЦІВНИКА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Поняття „імідж” багатопланове, його практикують як стереотипізований вид конкретного об’єкту, який існує в загальній свідомості. Як правило, поняття іміджу відноситься до конкретної людини, але може також розповсюджуватися на організацію, професію і т.д.

Імідж поділяють на корпоративний (імідж компанії, фірми, організації, політичної партії, громадської організації і т.д.) і індивідуальний (імідж керівника, бібліотекаря і т.д.). В тому чи іншому випадку говорять про імідж зовнішній і внутрішній.

Зовнішній імідж організації – це її обличчя, уява про неї, яка формується по зовнішньому, або оточуючому її середовищу, в свідомості користувачів бібліотеки.

Зовнішній імідж бібліотекаря складається з різних форм вербального, візуального, етичного, естетичного прояву і поведінки, а суб’єктом є ті люди, які вступають з ним в прямий або опосередкований контакт.

Спілкування – багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, який передбачає обмін інформацією, певну тактику і стратегію взаємодії, сприймання і розуміння суб’єктами спілкування один одного.

Професійний імідж – важлива складова частина іміджу. Значення бібліотеки в діяльності людства ніколи і ніким не спростовувалось. Системне і планомірне комплектування фондів, їх організація, налагодження інформаційно-довідкового обслуговування читачів, створення умов для їх високопродуктивної роботи в читальних залах – все це завжди впливало на строки виконання наукових розробок і, певною мірою, на їх якість. У зв’язку з цим сформувався і певний імідж бібліотекаря як спеціаліста допоміжного, обслуговуючого.

В той же час протягом останніх десятиріч, які супроводжуються особливо бурхливим розвитком технічного прогресу у всіх сферах людської діяльності, похідним від нього прискореним зростанням потоків нової інформації і, відповідно, прискореним розвитком суспільства - організація наукових досліджень уже не може здійснюватися по-старому. В них зазнають змін структури, через які відбувається процес засвоєння інформації і управління нею. Серед таких структур все більшого значення набувають бібліотеки, а відповідно випрацьовується напрям, у якому відбувається і трансформація іміджу бібліотечного працівника. Бібліотека – скарбниця знань, центр для нагромадження і збереження суспільно значущих масивів інформації, в якій останнім часом спостерігається найбільш помітне вдосконалення засобів управління інформацією, введення її в активний суспільний обіг.

Складові риси сучасного бібліотекаря: мобільність, креативність, професіоналізм, енергійність, вміння прогнозувати, аналізувати, прагнення до інновацій, прогресивний підхід до бібліотечних ідей.

Сьогодні все більше бібліотечних працівників використовують інформаційно-комунікативні технології та Інтернет у своїй діяльності. Відповідно змінюється і їх сприйняття власної професії: тепер вони роблять більший акцент на нових послугах для своєї громади, а не традиційних функціях, таких як видача книжок. Так стверджує програма «Бібліоміст», яка провела національне опитування

бібліотекарів, з метою визначення впливу програми на бачення бібліотекарями власної професії та ролі у суспільстві. Зокрема, опитування показало, що тепер бібліотекарі приділяють більше уваги задоволенню потреб громади, а також вважають послуги на основі інформаційних технологій обов'язковим компонентом своєї роботи.

Респонденти зазначили, що у них налагодилася співпраця з іншими закладами та особами. За даними дослідження, змінився також профіль респондентів, їх світогляд та навички. Збільшилася кількість «прогресивних» бібліотекарів, що кваліфіковано надають послуги на основі ІТ, навчають відвідувачів онлайн-спілкуванню з колегами, просувають власні послуги та відшуковують додаткові джерела фінансування. Зменшилася частка спеціалістів, що фокусуються на наданні відвідувачам інструкцій та довідок, а також проведенні заходів. Не змінилася кількість прибічників традиційних послуг та функцій збереження книжок і приміщення і збільшення книжкових фондів і книговидачі.

Імідж бібліотеки, перш за все, складається з культури поведінки самого бібліотекаря, вміння працювати з людьми та для людей, брати активну участь у житті села, враховувати побажання читачів при плануванні роботи бібліотеки, висвітлювати роботу бібліотеки у засобах масової інформації, відвідувати людей похилого віку, вивчати їх запити та надавати послуги вдома, брати участь у районних та обласних акціях.

Сьогодні вже просто мало виконувати запити користувачів, потрібно намагатися їх передбачати і діяти на випередження. Лише за такого підходу бібліотеки зможуть іти в ногу з часом, допомагати словом у вирішенні соціальних проблем.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ПО РОБОТІ З ГРОМАДОЮ

Рекомендуємо бібліотекам налагодити контакти з соціальними службами, котрі працюють у районі, селі: пенсійний відділ, пошта, поліклініки, лікарні, шкільні заклади, учбові, автобусні залізничні станції, підприємства, адвокатські, юридичні контори, сільська рада.

В першу чергу необхідно розробити буклети по кожній категорії (в яких показати майбутню взаємо співпрацю бібліотеки і кожного закладу).

Бібліотеки і лікарні

- проводити у лікувальних закладах виставки-перегляди, виставки-екскурсії, перегляд цікавих відеороликів. За тематикою книги повинні носити тільки позитивний характер.

- проводити «Час дозвілля» (окрім літератури можна принести настільні ігри, доцільно по темам);

- бесіду з хворими «Цікаві факти з життя» (історія, мода, математика, пригоди);

- Буккросінг -в фойе - проводити виставки літератури для усіх бажаючих. Використовувати доцільно періодичну літературу, книги, рекламні листівки про бібліотеку, бібліотечні послуги;

- акція: один раз у місяць доцільно буде запросити лікаря для проведення бесіди на замовлення, якого визначають як працівники, так і користувачі.

Робота з цією категорією населення повинна проводитись з особливою увагою. Тому інформація повинна бути тільки позитивною. Доцільно буде поставити виставку-перегляд періодичних видань.

Служба зайнятості для населення

Рекомендуємо окремо виділити розділ по працевлаштуванню (як скласти резюме, чого чекати від співбесіди, імідж і т.д.).

- розробити буклети, в яких будуть чітко указана тема і література до неї.

- раз у місяць в бібліотеці радимо проводити майстер-класи про складання резюме і співбесіди. Для цього доцільно запросити працівника відділу зайнятості.

- показати цікаві ролики з Інтернету.

Пенсійний відділ

- організувати постійно діючий стенд, де мають висвітлюватися копії нормативних документів, роз'яснення до них.

- організовувати вечори -посиденьки, вечори гумору, цикли зустрічей, майстер-класи.

ЗАХОДИ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ СІЛЬСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ІМІДЖУ БІБЛІОТЕКИ

З метою формування позитивного іміджу сільської бібліотеки, популяризації цікавого досвіду колег, стимулювання інноваційної діяльності сільських бібліотекарів рекомендуємо провести (організувати):

- Бібліотечний проект („Яскраві, нестандартні рішення – в організацію бібліотечного простору, бібліотечне спілкування”);
- Віртуальну подорож („Бібліотеки Європи”);
- День теорії та практики („Бібліотека. Книга. Читач”, „Проблеми залучення до читання в сучасних книгозбірнях”, „Бібліотерапія як засіб соціального захисту користувачів”, „Читання для задоволення”);
- Дискусію („Імідж бібліотекаря в суспільній свідомості”);
- Ділову гру („Мистецтво публічного виступу: як я говорю?”);
- Зустріч з психологом („Професійна поведінка бібліотекарів у ракурсі проблем”);
- Інтерактивне бліц-опитування („Який він, сільський бібліотекар, сьогодні?”);
- Інформаційно–методичну годину („Сільські бібліотеки – громаді”, „Сільська бібліотека та громада: аспекти діяльності”, „Синтез творчої та практичної діяльності з популяризації суспільно-політичної літератури”);
- Інформаційно-оглядову годину („Рекламні акції бібліотеки як один із засобів звернути на себе увагу громади”);
- Консультацію („Взаємодія з громадськістю як напрям діяльності публічної бібліотеки”, „Сільські бібліотеки та гуманітарні цінності ХХІ століття”);
- Лабораторію досвіду („Бібліотека – головний інформаційний партнер регіону”, „Публічна бібліотека як центр громадянського інформування”);
- Лекцію („Закон про місцеве самоврядування: основні положення, реалізація на місцях”);
- Майстер-класи на базі сільських книгозбірень („Інтер’єр – важлива складова якісного обслуговування читачів”, „Періодичні видання – розкіш чи життєва необхідність для сільської бібліотеки?”);
- Майстер-клас для молодих працівників („Бібліотеки як публічні центри правової інформації”, „Читання, яке не можна пропустити”, „Бібліотечний фандрейзинг: робота на користь книгозбірні та читача”);
- Методико-бібліографічний огляд літератури („Бібліотечно-інформаційні технології в бібліотеках”);
- Методико-бібліотечну годину („Популяризація суспільно-політичної літератури: історія та сучасний стан”, „Сучасний імідж бібліотеки: його складові”);
- Методичне знайомство („Можливості сільської бібліотеки в інформаційному просторі сучасності: питання розвитку та взаємодії”);
- Методичний стіл-практикум („Сільські бібліотеки і гуманітарні цінності ХХІ століття”);
- Методичні поради („Суспільні науки: оцінка та вимоги до використання”, „Успіх – це встигнути”, „Сучасний масовий захід в бібліотеці як реклама книгозбірні”);

- Міні-тренінг („Виведення формули успіху сучасної публічної бібліотеки”);
- Нотатки в діловий блокнот („На допомогу...”);
- Обмін досвідом („А як у вас, колеги?”);
- Огляд літератури („Позитивний імідж: як його створити?”);
- Огляд фахової періодики („На допомогу професійному вдосконаленню”);
- Організувати в ЦБС „Школу сільського бібліотекаря" для працівників сільських та селищних бібліотек”;
- Перегляд відеофільмів („З досвіду роботи сільських та селищних бібліотек ... ЦБС”);
- Повідомлення („Фактографічна інформація в бібліотеці”, „Публічна бібліотека – головний інформаційний партнер у регіоні”, „Модель сільської бібліотеки: професійне бачення”);
- Показовий захід („Краєзнавча знахідка: Де ця вулиця? Де цей дім?”);
- Політичний барометр („Актуальні проблеми європейської політики України”);
- Практичний блок („Визначення документа суспільно-політичного змісту за ознаками”);
- Професійний блокнот („Інтернет в професійній освіті”);
- Практичне заняття („Створення сторінки...”);
- Професійну майстерність („Інформаційне поле для сільського користувача”, „Шукаємо формулу успіху”);
- Семінарське заняття („Від обслуговування населення до співпраці з ним”);
- Творчу лабораторію („Масовий захід як засіб рекламної діяльності бібліотеки”);
- Тестування („Ваш творчий потенціал”, „Пізнай себе”);
- Школу сільського бібліотекаря („Імідж-шлях до успіху”, „Етичні аспекти іміджу бібліотекаря”, „Позитивний імідж бібліотеки” і „Професійний імідж: як його створити?”).

СОЦИАЛЬНАЯ РОЛЬ И ЗНАЧИМОСТЬ СЕЛА

(результаты исследования, проведенного инновационно-методическим отделом Омской ГОНБ им. А.С. Пушкина)

Диспропорция в социальном и культурном развитии города и села - одна из самых острых проблем современного общества.

В современных социально-экономических условиях встают вопросы определения новой социальной роли и значимости сельской библиотеки, выявления основных проблем деятельности, поиск вариантов их решения. Именно эти цели были поставлены в исследовании, проведенном инновационно-методическим отделом Омской ГОНБ им. А. С. Пушкина. В ходе исследования предстояло решить следующие задачи:

- выявить мнения сельских читателей и библиотекарей о месте и значении библиотеки в социальной и культурной жизни современного сибирского села, её положении в обществе;
- выявить профессиональные ценности и идеалы сельских библиотекарей в начале XXI в.;
- определить соответствие состояния массовой работы сельской библиотеки реальным потребностям читателей;
- выяснить мотивации посещения и непосещения сельской библиотеки жителями;
- выявить виды библиотечных услуг, пользующихся максимальным спросом у населения;
- изучить профессионально-ценностные установки сельских библиотекарей, уровень их компетентности.

Разрабатывая программу исследователи исходили из следующих предпосылок: современные социально-экономические условия ставят перед сельскими библиотекарями задачи, которые невозможно решить, придерживаясь лишь традиционных форм и методов работы; функции библиотек расширяются, сельская библиотека сегодня должна ориентироваться на потребности своих реальных и потенциальных пользователей, только таким образом она сможет оправдать своё назначение и выполнять свою роль на селе; набор предлагаемых сельскими библиотеками услуг значительно уже желаемого населением; фонд сельской библиотеки сегодня недостаточно актуален; большинству сельских библиотекарей не хватает знаний и навыков, необходимых для работы в современной библиотеке.

Первый блок вопросов анкеты для жителя села должен был предоставить материалы социологического характера:

- как сельские жители предпочитают проводить свое свободное время;
- каковы источники получаемой ими информации;
- хотят ли они проявить инициативу в поддержке организации деятельности такого учреждения, как библиотека;
- каков социально-демографический состав респондентов.

С помощью второго блока вопросов этой анкеты предполагалось выявить мнение жителей о состоянии и качестве деятельности библиотеки, их оценку работы библиотекаря, а также востребованность библиотеки жителями села. В анкете сельского библиотекаря предлагалось дать самооценку степени профессиональной подготовленности, оценить деятельность своей библиотеки и своего труда, определить нерешенные проблемы, которые мешают библиотеке успешно развиваться в соответствии с современными требованиями сельского сообщества.

Результаты исследования показали, что в целом мнение сельского населения о роли и месте библиотеки на селе, её проблемах и путях их разрешения совпадает во всех базах исследования. Прежде всего необходимо отметить, что чтение книг, а также газет и журналов занимает главное место в структуре свободного времени сельских жителей. Об этом говорят следующие данные: 46 % опрошенных поставили чтение на первое место в своем свободном времяпрепровождении. Оно опередило такого сильного конкурента, как телевидение - просмотр телепередач на первое место поставили только 28 % селян. Подавляющее число респондентов (97,3 %) посещают сельскую библиотеку. При этом собственные библиотеки (книги и периодика) имеют свыше 76 % опрошенных. Это говорит о том, что круг читательских интересов сельских жителей широк и не может быть удовлетворен только фондами домашних библиотек, им необходимы универсальные фонды сельских библиотек.

Цели посещения библиотеки читателями самые разнообразные: «беру книги на дом» (88,4 %); «читаю газеты и журналы» (51,4 %); «готовлюсь к учебным занятиям с использованием библиотечных книг» (15,7 %); «уточняю или ищу определенную информацию» (21,7 %). Свыше 65 % читателей посещают библиотеку для участия в массовых мероприятиях, для общения с библиотекарем и односельчанами, причем общение с библиотекарем доставляет удовольствие более 45 % пользователей библиотек.

Пользователи сельской библиотеки нуждаются не только в традиционных, но и в **дополнительных, новых услугах**. Из желаемых дополнительных услуг на первое место сельские читатели поставили копирование материалов (44,3 %), около 30 % пользователей хотят брать в библиотеке напрокат аудио- и видеокассеты, свыше 23 % предлагают организовать в библиотеке продажу литературы и канцтоваров. Пятая часть опрошенных жителей считают, что сельская библиотека должна иметь доступ к сети Интернет, организовать платный абонемент литературы повышенного спроса и доставку книг на дом или к месту работы. Жители села заинтересованы в новых формах массовой работы, различных развлекательных мероприятиях. Так, около 60 % реальных и потенциальных пользователей считают целесообразным проведение в стенах библиотеки семейных мероприятий. Отрицательно по этому поводу высказались лишь 6 % респондентов. Остальные же затруднились ответить, т.к. сомневаются, входит ли организация подобных мероприятий в функции библиотеки. Мнения библиотечных специалистов также разделились. Многие из них «за» организацию таких мероприятий в библиотеке. Однако почти треть опрошенных специалистов считает, что проведение развлекательных мероприятий (чаепитий, разного рода посиделок и т. п.) в

библиотеке недопустимо, т. к. это прежде всего функция клубов, домов культуры. Несомненно, библиотека на селе как социальный институт выполняет функции и других культурных учреждений. По мнению 4,5 % библиотекарей, это функции музея, свыше 57 % - клуба и более 53 % - досугового центра. Данные исследования подтверждают также, что читатели стремятся в библиотеку за информацией. Основной причиной неудовлетворенности библиотекой для большинства сельских жителей является отсутствие нужной им литературы (55,4 % респондентов). По мнению респондентов, в сельской библиотеке не хватает новых газет и журналов (около 64 %), новой художественной литературы (53 %), детской литературы (около 30 %).

Таким образом, наблюдается несоответствие состава документных фондов читательским потребностям жителей села. Не случайно при ответе на вопрос анкеты: «Из каких источников Вы обычно получаете информацию?» только 27 % опрошенных сельских жителей поставили на первое место печатные источники (книги, газеты и журналы). Более половины респондентов в качестве других источников информации предпочитают телевидение.

Проблемой объема и содержания библиотечных фондов, их соответствия потребностям читателей обеспокоены и работники библиотек. Именно отсутствие в фонде необходимых изданий, пользующихся спросом, отметили как основную трудность в работе более 93 % сельских библиотекарей. Около 75 % библиотекарей считают, что трудностью в работе является слабая техническая оснащенность библиотеки; для 19 % библиотекарей - это налаживание контактов с сельской администрацией; для 16 % - введение новшеств в библиотечную практику. Понимая проблемы сельских библиотек, читатели готовы оказывать им разного рода помощь и поддержку. Отстаивать интересы библиотеки в сельской администрации готовы 19 % жителей; могут помочь в организации сбора книг для сельской библиотеки 20 % опрошенных жителей. Самый высокий процент респондентов (свыше 41 %) предлагает помощь в ремонте библиотечных книг. Есть и лица, способные найти спонсоров для библиотеки (0,4 %). Эти данные характеризуют в целом взаимоотношения населения и библиотеки как позитивные.

Изучение представления библиотекарей о **роли сельской библиотеки** в современном обществе показало, что большинство из них (около 70 %) считают библиотеку информационно-образовательным учреждением; 62,7 % считают библиотеку также культурно-просветительским учреждением. Приблизительно одинаково распределились суждения о библиотеке как учреждении, осуществляющем сбор, хранение и распространение информации (около 43 %); как центре досуга, месте отдыха и развлечений (45,8 %); как центре интеллектуального общения (свыше 52 %). Идеологическим учреждением считают библиотеку 6 % респондентов.

На вопрос анкеты «Закончите, пожалуйста, вторую часть предложения: «Библиотека для меня это...» получены эмоциональные отклики сельских жителей. Например, «...это лучшее в моей жизни», «...это окно в мир», «...это хорошо проведенное свободное от работы время», «...это кладовая знаний», «...это помощник в работе и домашних делах», «...это литературная семья» и т.д. Из выше перечисленного можно заключить, что **библиотека на селе является сегодня**

востребованной и необходимой как учреждение, призванное выполнять целый ряд функций: информационную, культурно-просветительскую, досуговую.

Респонденты - жители села ценят в современном библиотекаре прежде всего нравственно-этические качества и коммуникативные способности. Большинство считает, что библиотекарь должен быть вежливым, внимательным, общительным. Профессиональные качества, такие, как умение помочь в поиске нужной информации, знание литературы, эрудиция получили более низкую оценку по степени значимости, занимая лишь пятое и шестое места в рейтинге оценок сельских жителей. Многие респонденты - читатели посчитали вообще невозможным определить собственные требования, предъявляемые к современному библиотекарю, отметив, что абсолютно все представленные в анкете варианты важны. Сами же библиотекари считают наиболее значимыми качествами своей профессии эрудицию, знание литературы, вежливость.

По мнению библиотекарей села, **основными препятствиями для введения новшеств в работу библиотеки являются:** недостаток финансовых средств (более 78 %), слабая материально-техническая база (76,3 %), бедность информационных ресурсов (около 53 %). Характерно, что эти же причины отмечены и жителями села. Библиотекари и жители села едины также в том, что современная сельская библиотека должна быть оснащена средствами оргтехники, в первую очередь телефоном, ксероксом, видеоаппаратурой. Надежды на дальнейшее развитие библиотеки большинство работников (свыше 93 %) связывают с улучшением финансирования, в то же время 56,4 % надеются на помощь и поддержку местных администраций. С участием библиотеки в новых социальных проектах, в т. ч. грантовых конкурсах, связывают свои надежды 10,7 % библиотекарей. За предоставление новых услуг населению (в т. ч. платных) высказалось свыше 21 % респондентов. Только 16,8 % связывают свои надежды с автоматизацией библиотечных процессов. По-видимому, сказывается нигилизм, неверие сельских специалистов в возможности появления новых информационных технологий в сельских библиотеках. Некоторые библиотечные специалисты (около 14 % опрошенных) связывают свои надежды с объединением сельских и школьных библиотек. 42 % респондентов считают возможной кооперацию библиотечных ресурсов с ресурсами других культурных и образовательных учреждений села. 22 % специалистов считают, что это может быть объединение информационных ресурсов, 13,4 % специалистов - кадровых и 12 % специалистов - технических ресурсов. По их мнению, благодаря кооперации будут созданы новые виды услуг населению. Вселяет надежду оптимизм, заинтересованность сельских жителей в будущем сельской библиотеки. Так, на открытый вопрос анкеты: «Какими вы видите пути развития сельской библиотеки?» получены ответы: «использование современных технологий»; «расширение набора услуг»; «обновление книжного фонда». Один из читателей написал, что библиотека из «книгохранилища должна превратиться в культурный центр». Достижение библиотекой позитивного социального имиджа путем повышения уровня ее работы предлагают 84 % опрошенных библиотекарей. Они заняли выжидательную, узкопрофессиональную позицию и считают, что имидж библиотеки зависит от усилий библиотечной общественности. В современной сложившейся ситуации наибольшее число опрошенных библиотечных

специалистов (47,3 %) видят пути улучшения библиотечного обслуживания на селе прежде всего в повышении качества традиционных форм работы. За введение новых форм библиотечного обслуживания высказались от 25 до 35 % в каждой ЦБС - базе исследования. Внедрение новых информационных технологий как путь улучшения библиотечного обслуживания на селе отметили 44,2 % респондентов, причем в Знаменском районе в этом уверены 75 % сельских библиотекарей. За коренное изменение всей работы библиотеки высказались 9 % опрошенных, один респондент (0,7 %) ответил, что «ничего менять не нужно, оставить все как есть».

В вопросах выбора критериев оценки деятельности библиотеки респонденты-библиотекари проявили больше единомыслия. Две трети из них считают, что наиболее важными показателями являются количество читателей, число посещений и обращаемость книжного фонда. Среди прочих вариантов названы: книговыдача, читаемость, процент охвата населения библиотечным обслуживанием, количество и качество массовых мероприятий. Стоимость обслуживания пользователя как критерий оценки деятельности библиотеки назвали только 7,6 % опрошенных, стоимость обслуживания жителя в качестве критерия признает всего один специалист (0,7 %).

Таким образом, обобщив и проанализировав результаты исследования, мы смогли сделать следующие выводы: современная сельская библиотека в новых социально-экономических условиях является востребованной и необходимой как учреждение, призванное выполнять ряд функций: информационную, образовательную, культурно-просветительскую, досуговую. Роль сельской библиотеки в организации свободного времени населения и в удовлетворении информационных потребностей велика; в целом наблюдается позитивное отношение населения к деятельности сельской библиотеки, хотя у жителей села имеется потребность в расширении номенклатуры библиотечных услуг; фонд сельской библиотеки сегодня недостаточно актуален, требует обновления, поэтому библиотека зачастую не способна удовлетворить запросы читательской аудитории. Это приводит к ослаблению информационной функции библиотеки и превращению ее в учреждение клубного типа, где все большее место занимает досуговая деятельность; большинству сельских библиотекарей не хватает знаний и навыков, необходимых для работы в современной библиотеке; сельская библиотека сегодня должна быть ориентирована на потребности своих реальных и потенциальных пользователей. Только таким образом она сможет оправдать свое назначение и выполнить свою миссию на селе. В ответах библиотечных работников есть уверенность в завтрашнем дне и в своих силах.

ПАМ'ЯТКА „ІМІДЖ СУЧАСНОГО БІБЛІОТЕКАРЯ”

Внутрішня привабливість:

- мистецтво подобатися людям;
- уміння правильно будувати спілкування;
- наявність необхідного для позитивного іміджу якостей особистості;
- уміння розуміти людей;
- уміння впливати на людей.

Зовнішня привабливість:

- уміння вибирати та носити одяг або зачіску;
- гарні манери: привабливі жести, пози, постава, правила привітання;
- виразність міміки та уміння керувати нею,
- уміння використовувати простір для спілкування.

Рекомендації:

- дуже важливо не залишатися непомітним (керувати увагою людей);
- важливо не злитися з фоном (краще виглядати трохи екстравагантно, аніж дозволити проігнорувати вас).

Обов'язково дотримуватися наступних правил:

- одягайтеся по можливості вишукано;
- слідкуйте за чистотою і охайністю одягу;
- одягайтеся у тому ж стилі, що й люди, з якими ви повинні зустрітися;
- слідкуйте, щоб ваше волосся було чистим, намагайтеся, щоб ваші вчинки, слова та одяг запам'ятовувалися;
- завжди майте при собі записник, ручку, олівець;
- перед тим, як виходите на зустріч, киньте погляд у дзеркало – ви самі будете здивовані, як багато дрібних недоліків побачите у своїй зовнішності. І ви все виправите.

РЕЦЕПТ „ЯК КОРИСТУВАТИСЯ УСПІХОМ У КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕКИ”

Візьми 12 місяців. Для початку достатньо стільки. Добре почисти життя від заздрості, страху, гіркоти і дріб'язковості. Після цього розділи місяці на 30 або 31 день, так, щоб в цілому було роком. Кожен день приготуй:

- частково з роботи;
- дві третини – із терпіння;
- і трішечки надії.

До цього всього додай:

- три повні ложки оптимізму;
- кавову ложечку покірності;
- крихітку іронії;
- і трішечки толерантності.

Все це, що маєш, облий чистою любов'ю. Готову страву прикрась подрібненою уважністю і кожного дня подавай користувачам бібліотеки із усмішкою на обличчі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА САЙТІВ

Бібліотека–центр територіальної громади [Електронний ресурс]: україн. версія // Дубенська центральна районна бібліотека. Публічно-шкільна бібліотеки с. Листвин: [сайт]. – Режим доступу: <http://crbdubno.org.ua/ls1.html>

Богза, Н. Модель сільської бібліотеки: професійне бачення / Н. Богза //Бібліотечна планета. – 2008. - № 3. – С. 18 – 21.

Імідж сучасної бібліотеки: нові підходи [Електронний ресурс]: україн. версія // Івано-Франківська обласна універсальна наукова бібліотека ім. І. Франка: [сайт]. – Режим доступу: <http://lib.if.ua/publish2008/1217927085.html>

Комисарова, Л.Д. Социально-психологические технологии в работе современной публичной библиотеки: методическое пособие / Л.Д. Комисарова. – М.: Издательство Либерея, 2003. – 150 с. – ISBN 5-85129-162-1.

Мелентьева, Ю.П. Сельская библиотека и ее читатель в современном социокультурном пространстве села: научно-практическое пособие / Ю.П. Мелентьева. – М.: Литера, 2009. – 144 с. – (Серия «Современная библиотека». Вып. 63). – ISBN 978-5-91670-031-2.

Методична робота Тульчинської ЦРБ [Електронний ресурс]: україн. версія // Тульчинська центральна районна бібліотека: [сайт]. – Режим доступу: http://tulchlb.blogspot.com/2009/02/blog-post_1613.html

Сокульська, С. Роль публічної бібліотеки в житті місцевої громади [Текст] / С. Сокульська // Бібліотечна планета. – 2011. – № 2. – С. 20 - 22.